

Yttrande över Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

Folkbildningsrådet har fått möjlighet att lämna synpunkter på delbetänkande av Utredningen om förbättrad arbetsmarknadsetablering för utrikes födda kvinnor

Folkbildningsrådets yttrande avgränsas till resonemang och förslag som har betydelse för folkbildningen.

Sammanfattning

Folkbildningsrådet:

- bedömer att utredningens förslag kommer att skynda på utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden,
- delar uppfattningen att målgruppen för Arbetsförmedlingens etableringsprogram bör utvidgas i enlighet med utredningens förslag,
- anser att ramtiden för etableringsprogrammet bör anpassas så att den inte begränsar möjligheten att ta del av insatser,
- välkomnar att etableringsprogrammet blir mer flexibelt för nyanlända som står långt från arbetsmarknaden,
- vill lyfta fram att etableringskurs på folkhögskola kan spela en större roll för målgruppen,
- föreslår att studiemotiverande folkhögskolekurs och etableringskurs på folkhögskola ingår i utbildningsplikten,

Folkbildningsrådets ställningstaganden

Utredningens förslag syftar till att fler utrikes födda kvinnor ska ges bättre förutsättningar att etablera sig i arbets- och samhällslivet och därmed bli självförsörjande och få ökad egenmakt. Folkbildningsrådet delar utredningens bedömning att förslagen kommer att bidra till att förbättra möjligheterna för nyanlända invandrare, i synnerhet kvinnor, att snabbare etablera sig på arbetsmarknaden.

Folkhögskolan som utbildningsform

Folkhögskolan är en egen utbildningsform inom det svenska utbildningssystemet. Folkhögskolan tar ett stort ansvar för att höja utbildningsnivån och utjämna utbildningsklyftor i samhället. En växande andel av deltagarna har kort utbildningsbakgrund, begränsade svenskkunskaper eller en funktionsnedsättning.

Livslångt lärande, integration och förmåga att nå personer med kort formell utbildning och personer som står långt ifrån arbetsmarknaden är några av folkbildningens styrkor för en bred kompetensförsörjning. Folkhögskolan är för många en väg in i det svenska samhället.

Folkbildningsrådet samverkar med Arbetsförmedlingen i de särskilda utbildningsinsatserna studiemotiverande folkhögskolekurs och etableringskurs på folkhögskola.

Studiemotiverande folkhögskolekurs startade 2010 och omfattar tre månader. Målet är att deltagare ska finna motivation, träning i studieteknik, och med fokus på kärnämnens, blir rustad för att fortsätta studera. Målgrupp är arbetssökande, inklusive nyanlända, som varken har gymnasieexamen eller grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Etableringskurs på folkhögskola startade 2014, är sex månader lång och riktar sig till nyanlända som omfattas av Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag. Deltagare ska efter avslutad kurs ha stärkt sina möjligheter att studera inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande eller gymnasial nivå, eller motsvarande utbildning inom folkhögskola samt särskild utbildning för vuxna eller att få ett arbete. Personer med kort utbildningsbakgrund har prioriterats.

En gymnasial utbildning är den viktigaste faktorn för möjligheten till varaktig etablering på svensk arbetsmarknad. Situationen för dem med kort

utbildning bedöms bli svårare framöver som en följd av den påskyndade strukturuomvandlingen som ställer högre krav på arbetskraftens kompetenser. Här fyller både etableringskursen och studiemotiverande folkhögskolekurs en mycket viktig funktion som ett första steg i en utbildningskedja med målet att nå en stadigvarande förankring på arbetsmarknaden.

3.1.3 Etableringsprogrammets innehåll

Nyanlända med kort utbildning kan ha utbildningsplikt vilket innebär att de som tar del av Arbetsförmedlingens etableringsinsatser, och som bedöms vara i behov av utbildning för att få ett arbete, kan anvisas att söka och ta del av utbildning. Allmänna och särskilda kurser på folkhögskola kan ingå i utbildningsplikten. Däremot ingår i dagsläget inte studiemotiverande folkhögskolekurs eller etableringskurs på folkhögskola. Något som Folkbildningsrådet anser bör förändras.

Sedan augusti 2022 ska kommunerna tillhandahålla en sammanhållen utbildning inom den kommunala vuxenutbildningen. Den sammanhållna utbildningen för nyanlända med utbildningsplikt syftar till att i strukturerad form ge deltagarna sådana kunskaper som de behöver för att kunna studera vidare eller etablera sig på arbetsmarknaden. Den ska i genomsnitt under en fyraveckorsperiod omfatta minst 23 timmars undervisning i veckan och följa en plan som beslutas av hemkommunen. Utbildningsplanen ska innehålla uppgifter om utbildningens syfte, organisation och huvudsakliga innehåll. För varje elev ska det upprättas en individuell studieplan.

Folkbildningsrådet konstaterar att både studiemotiverande folkhögskolekurs och etableringskurs på folkhögskola uppfyller de krav som ställs på kommunernas sammanhållna utbildning och är insatser som påskyndar den nyanländes etablering. Därför borde även dessa folkhögskolekurser vara valbara alternativ inom utbildningsplikten.

3.4.2 Jobb- och utvecklingsgarantin

Under vissa förutsättningar kan långtidsarbetslösa anvisas till det arbetsmarknadspolitiska programmet jobb- och utvecklingsgarantin. Enligt förordningen (2007:414) om jobb- och utvecklingsgarantin är syftet med programmet att erbjuda personer som har varit arbetslösa under lång tid individuellt utformade insatser för att de så snabbt som möjligt ska få arbete.

Arbetsmarknadsutbildning, utbildning på komvux eller folkhögskola är exempel på insatser inom programmet.

Folkbildningsrådet bedömer att målgruppen korttidsutbildade utrikesfödda inom jobb- och utvecklingsgarantin skulle gynnas av att kunna ta del av etableringskurs på folkhögskola inom ramen för det arbetsmarknadspolitiska programmet. Detta är i dag endast möjligt inom Etableringsprogrammet men behovet kvarstår hos en stor del av de arbetssökande även efter övergången till jobb- och utvecklingsgarantin

Folkhögskolorna erbjuder nyanlända med kort utbildning en plats på etableringskurs och därmed möjligheten till en sammanhållen och sömlös utbildning anpassad efter individens behov. Efter genomförd etableringskurs kan deltagarna gå vidare till sfi på folkhögskola och därefter till allmän eller yrkesinriktad kurs på folkhögskola, och sedan vidare till etablering på arbetsmarknaden.

7.2 Fler nyanlända har behov av särskilda etableringsinsatser

Folkbildningsrådet delar utredningens bedömning att målgruppen för etableringslagen bör utvidgas. Detta innebär att nyanlända kvinnor och män som invandrar av familjescäl bör ges möjlighet till ett sammanhållet stöd för etableringen i arbets- och samhällslivet.

7.4.1 Information om förväntningar och möjligheter till självförsörjning

Folkbildningsrådet anser att nyanlända behöver nås av information, dels om samhällets förutsättningar för deltagande i arbets- och samhällslivet, dels om vilka insatser som kan erbjudas för att underlätta och påskynda etableringen i arbets- och samhällslivet.

Folkbildningsrådet vill poängtera att informationen även bör beskriva de möjligheter och det stöd som det civila samhället inkluderat folkbildningen kan vara till nyanlända. Folkbildningen visade ett stort engagemang och en förmåga att mobilisera både under flyktingvågen 2015 och i samband med Ukrainakrisen 2022. Det är vår bedömning att folkbildningens styrka ligger inte enbart i att den erbjuder en kvalificerad svenskundervisning, utan även i att den näst intill skraddarsyr en samhällsintroduktion utifrån de enskilda deltagarnas behov, grundat i en välkomnande och medmänsklig ansats. Detta ger deltagarna kunskaper men framför allt ett sammanhang och nätverk som gör integration praktiskt möjlig.

9.2.2 Ökad träffsäkerhet i bedömningen om utbildningsplikt

Utredningen föreslår att en nyanländ får anvisas till utbildningsplikt först efter det att en fördjupad kartläggning har gjorts.

Folkbildningsrådets uppfattning är att den studiemotiverande folkhögskolekursen respektive etableringskurs på folkhögskola bör vara ett alternativ inom utbildningsplikten.

9.2.4 Etableringsinsatserna ska påbörjas så snabbt som möjligt

Folkbildningsrådet stödjer förslaget att samhällsorientering och arbetsförberedande insatser inom etableringsprogrammet ska påbörjas så snart som möjligt efter det att en individuell handlingsplan har upprättats. Samt delar bedömningen att etableringsinsatserna bör så långt som möjligt pågå parallellt för att påskynda etableringen.

Folkbildningsrådet vill påminna om folkbildningens erfarenhet och möjlighet att medverka i etableringsinsatserna. Sedan år 2015 har Folkbildningsrådet haft regeringens uppdrag att lämna statsbidrag till studieförbunden för särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare, svenska från dag ett, en verksamhet som övertogs från Migrationsverket. I och med vårändringsbudget 2016 utökades satsningen till folkhögskolor och samtidigt tillkom studieförbundens verksamhet med kursen vardagssvenska. År 2022 utvidgades målgruppen med personer som beviljats uppehållstillstånd under massflyktsdirektivet.

Statsbidraget till denna verksamhet har emellertid drastiskt minskat, från 106 miljoner år 2022 till 29 miljoner år 2023. Inget statsbidrag har aviserats för 2024.

Under 2022 genomförde studieförbunden drygt 4 100 arrangemang om cirka 149 000 studietimmar med cirka 44 000 deltagare. Folkhögskolorna genomförde cirka 26 000 deltagarveckor och 21 000 kursdagar, med sammanlagt drygt 3 000 deltagare. Kvinnornas andel av deltagarna har stadigt ökat och var under 2022 cirka 70 procent av alla deltagare i verksamheten. I målgruppen var andelen kvinnor 52 procent. Verksamheten bedrevs i 209 kommuner och i samtliga län. Verksamheten planerades i dialog med länsstyrelserna och migrationsverket.

Folkbildningsrådets uppföljning av verksamheten inom svenska från dag ett visar att deltagarna kommer i gång tidigt med att lära sig svenska, deras

språkutveckling är tydlig och de kommer i gång med sin etablering redan som asylsökande.

9.3.3 Tiden med insatser ska kunna förlängas med högst tolv månader

Utredningen föreslår att tiden med etableringsinsatser ska få förlängas med ytterligare högst tolv månader för nyanlända som sedan tidigare saknar utbildning på gymnasial nivå. Vidare att en förlängning får bara göras om Arbetsförmedlingen bedömer att deltagaren kan förväntas uppnå sitt slutmål med programmet. En sådan bedömning får göras tidigast 18 månader efter det att etableringsinsatserna påbörjats. För den som får förlängd tid ska ramtiden förlängas med motsvarande tid.

Folkbildningsrådet anser att detta är alltför kort tid om man tittar på hur lång tid det tar att ta sig genom sfi för många med kort utbildningsbakgrund. Vi har svårt att se att insatserna kan vara på samma gång individuella och begränsade av en tidsram som gäller för alla. Ramtiden bör inte begränsas i onödan vilket vi menar ligger i linjer med utredningens förslag att etableringsprogrammet bör anpassas så att den inte begränsar möjligheten att ta del av insatser.

För Folkbildningsrådet



Mats Bernerstedt

Tf. Generalsekreterare